

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" וספרות ד"ר ג'י. "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (איסור דה"ה)

1

בס"ד | גיליון 11
פרשת שמות
התשפ"א

בפרשה ובדף הוסי' סתוך סדרת רב המכר 'מדה כנגד מדה' בתניך וכדברי חז"ל

על שהשפילו ישראל את עצמם - השפילום המצרים

שמות א' י"א: "וַיְשִׂימוּ עָלָיו שְׂרֵי מַסִּים לְמַעַן עֲנֹתוּ בְּסִבְלָתָם וַיִּבְּן עָרֵי מִסְכָּנוֹת לַפְרֵעָה אֵת פֶּתַח וְאֵת רַעְמֶסֶס".

בילקוט שמעוני (איוב רמז תתצ"ז): "כשבא חושים בן דן אצל יהודה שאגו שניהם ומקולם נפלו שתי עיירות גדולות שבמצרים פיתום ורעמסס, ועל דבר זה נגזר על ישראל לבנותם שנאמר: ויבן ערי מסכנות וגו'".

בספורנו ד"ה למען ענותו. "כדי שיסכימו לצאת אל ארץ אחרת", ובד"ה ויבן ערי מסכנות: "והם קיבלו עליהם למס לבנות את הערים".

בדבריו אלה של הספורנו טמונה ידיעה מדהימה, בניגוד למחשבתנו הפשוטה והכל כך ברורה, שהמצרים ניסו לשעבד את עם ישראל בתחילה, לא ניסו המצרים לשעבד את אבותינו אלא רק לעקור אותם לארץ אחרת! הם חששו שישראל יתרבו ובעת מלחמה יצטרפו לאויביהם.

"הבה נתחכמה לו", בוא נמצא דרך לגרום להם לעזוב!

איך עושים זאת? מציקים להם! כיצד? בהטלת מיסים או בהטלת עבודות בזויות.

בתחילה היו ישראל מכובדים ולכן לא העלו המצרים על דעתם להעבידם בעבודות בזויות, אבל כשהטילו עליהם המצרים מיסים, "ויבן ערי מסכנות", בניי החליטו **מעצמם** שבמקום לשלם מיסים, לכו לעבוד בבנין ערים עבור פרעה!

או אז "ויעבידו מצרים את בני" בפרך". כשראו המצרים שישראל מבזים את עצמם בעבודות פחותות, אזרו אומץ להתנהג עימם כעבדים.

הכרת הערך העצמי הינה תריס בפני הירידה.

אם היו ישראל מכירים בחשיבותם ולא משפילים את עצמם, לא היו המצרים משפילים אותם, ולא היו מגיעים לכל הצרות.

אדם צריך להכיר את מהותו ומעלתו!

(הגיויני מוסר חלק ג' עמוד ע"א)

מדה כנגד מדה - סיפור מגדולי ישראל

עינה וייסר את האלמנה – יתענה ויתייסר בעצמו

שמות א' י"ב: "... וְכַאֲשֶׁר יַעֲנוּ אֹתוֹ...".

אדם אחד השכיר דירה לאלמנה עניה ויתומיה עימה וכעבור חודש ימים בא ותבע ממנה את שכר הדירה, אך לא היה לאלמנה ממה לשלם. הוא דרש ממנה לפנות את הדירה ולא היה לה מקום אחר לדור שם, והימים היו בעיצומו של חורף קשה, ברד וכפור ורוח זלעפות.

מה עשה אותו האיש? בא עם שני כלבים והוציא בכח את האלמנה וילדיה משם. באו אליו בני אדם רחמנים ובקשו והתחננו בפניו שיחוס עליה ועל יתומיה הקטנים, ויניח לה עד סוף ימי החורף ולא אבה לשמוע, ונאלצה בעל כורחה לעזוב את הדירה ודמעתה על חיה. כולם דיברו על שערוריה זו, ועל אכזריותו של בעל הדירה הנזכר.

הגאון **החפץ חיים**, היה עד למעשה נבלה זה, הצטער מאוד וקרא בקול את הפסוקים "כל אלמנה ויתום לא תענון, אם ענה תענה אותו כי אם צעוק יצעק אלי שמוע אשמע צעקתו, וחרה אפי והרגתי אתכם" וכו' (שמות כ"ב, כ"א-כ"ג) ותהה לומר מה יהיה איפוא סופו של ברנש אכזרי זה? והעונש בושש לבוא, ברם כעבור עשר שנים בא כלב שוטה ונשך את האיש הנ"ל בעל הדירה והתייסר ביסורים קשים ומרים והתפתל במכאוביו במשך כמה שבועות והיה נובח ככלב ולבסוף מת ביסוריו.

(ספר החפץ חיים, לרב ישר, ח"ג עמוד תתר"ל)

אנכי כנגד אנכי

שמות ג' י"א-י"ב: "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָאֱלֹקִים מִי אֲנֹכִי כִּי אֵלֶּךָ אֶל פְּרֹעֶה וְכִי אוֹצִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם: וַיֹּאמֶר כִּי אֶהְיֶה עִמָּךְ וְזֶה לִּךָ הָאוֹת כִּי אֲנֹכִי שְׁלַחְתִּיךָ בְּהוֹצִיאֶךָ אֶת הָעָם מִמִּצְרָיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹקִים עַל הָהָר הַזֶּה". פירושו: בשכר שהקטין עצמו משה רבינו ואמר בענוותנותו המופלגת "מי אנכי" - זכה שאמר לו הקב"ה "אנכי שלחתיך".

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" זממדין דייגא, "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" איסור דף 48

בפרשה ובדף האמי מתוך סדרת רב המכר 'מדה כנגד מדה' במניח ובדברי חז"ל

שכר המילדות על הצלת הזכרים

שמות א' כ"א: "וַיְהִי כִּי יֵרְאוּ הַמִּיּוֹלְדוֹת אֶת הָאֱלֹקִים וַיַּעַשׂ לָהֶם בְּתִים".

ברש"י ד"ה ויעש להם בתים: "בתי כהונה ולויה ומלכות שקרויין בתים. ויבן את בית ה' ואת בית המלך כהונה ולויה מיוכבד. ומלכות ממרים כדאיתא במסכת סוטה (שם)".

שמה י"ל שהמילדות הרי טרחו והצילו את ילדי בני ישראל, ועם ישראל הוא החלק הקטן, הסגולי והמיוחד, רם המעלה מכל האומות, ועל בחינת ישראל לעומת כל העמים אמר הקב"ה: "ואתם תהיו-לי ממלכת כהנים וגוי קדוש" (שמות י"ט ו'), ולפיכך מדה כנגד מדה זכו המילדות לבתי כהונה, לויה ומלכות, שהרי בתוך עם ישראל בתים אלו הם החלק הקטן, הסגולי והמיוחד, רם המעלה.

כנגד "הבה נלבנה לבנים" שבו בגלגול ונשתעבדו בלבנים

שמות ה' י"ח: "וַיִּעַתְּהָ לָכֵן עֲבָדוּ וַתִּבְנֶן לָאֱלֹהִים לְבָנִים תִּבְנֶנּוּ".
נאמר במדרש (שמו"ר פ"ה) שטענתו של משה ("למה הרעותה") היתה: בשלמא דור הפלגה חטאו נגדך ולכן נענשו; אך מה חטא העם הזה שבגלל זה נגזרה עליו דווקא גזירת שעבוד כבד זה?
אולם נאמר בכתבי האריז"ל ששנמות בני ישראל שנשתעבדו במצרים היו גלגול של שנמות דור הפלגה, ומאחר שדור הפלגה חטא בחומר ולבנים, ככתוב (בראשית י"א ג'): "הבה נלבנה לבנים... והחומר היה להם לחומר", נשתעבדו בני ישראל במצרים בחומר ובלבנים, כדי לתקן את חטאם.
זו אם כן תשובת ה' לטענת משה: הלוא אתה הצדקת את עונש דור הפלגה. בגלל אותה סיבה יש הצדקה גם לשעבוד בני-ישראל במצרים, כי הם אותן שנמות.
וזהו "וידבר אלוקים... אני ה'" (שמות ו' ב') – מידת הדין שאני עושה בישראל היא לאמיתו של דבר חסד ורחמים, כי בזה יתוקן חטאם.
(פלא הרימון ח"ב פרשת וארא)

מדוע נפטרו שבת לוי משיעבוד

יוסף לא קנה את אדמת הכהנים "רק אדמת הכהנים לא קנה", כי הכהנים המה היו שופטיו בזמן שהעלילה עליו אשת פוטיפר, וצדדו לזכותו, לכן גמל להם יוסף טובה, וזהו הסוד, אשר שבת לוי שהוא שבת כהונה, לא היו משועבדים במצרים.

(ע"פ המגלה עמוקות פרשת ויגש, השל"ה הקדוש בראשית נ"ב ב', וראה תורת חיים סנהדרין דף צב.)

"כן ירבה", למרות "פן ירבה"

שמות א' י"ב: "וַיִּקְרָא אֱלֹהִים יִצְחָק וַיֹּאמֶר אֵתוֹ כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרֹץ וַיִּקְרָא מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל".

כן ירבה: "כן רבה וכן פרץ. ומדרשו רוח הקודש אומרת כן. אתם אומרים פן ירבה ואני אומר כן ירבה".

(רש"י)

ידעה כנגד העמדת פני חסר ידיעה

שמות ב' כ"ה: "וַיִּרְאֵה אֱלֹקִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּדַע אֱלֹקִים".

"וידע אלוקים" כנגד "אשר לא ידע את יוסף" (א' ח'), וכנגד "לא ידעתי את ה'" (ה' ב').

(יקר חרוץ עמוד ע"ח)

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" ו"מדתיו דקדק" - במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (מסכת דף ע"ה)

בפרשה ובדף האמי מתוך סדרת רב המכר 'מדה כנגד מדה' במניח ובדברי חז"ל

אתם חדשתם על עצמכם עבודה, אף אני אעמיד עליכם מי שמחדש עליכם שעבוד

שמות א' ח': "וְיָקָם מֶלֶךְ חָדָשׁ עַל מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף".

ילקוט שמעוני (הושע רמז תק"כ): "... דבר אחר מדבר במצרים בה' בגדו כי בנים זרים ילדו, שהיו מולידים ולא מלים, עתה יאכלם חדש, שנאמר: ויקם מלך חדש, אמר הקב"ה: אתם חדשתם על עצמכם עבודה, אף אני אעמיד עליכם מי שמחדש עליכם שעבוד...".

על ש"שכחו" ישראל את מצוות ה' (שהתרשלו במילה), "שכח" מלך מצרים את יוסף וגזר גזרות חדשות.

(הבה"ח יעקב דיויד נ"י)

צעקה כנגד צעקה

שמות ה' ט"ו: "וַיִּבְאוּ שְׂטָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְעֲקוּ אֶל פְּרַעֲהַ לֵאמֹר לָמָּה תַעֲשֶׂה כֹה לַעֲבָדֶיךָ".

כנגד "וּיצעקו אל פרעה" נפרע הפרעה ולמצרים מדה במדה: "וימת כל בכור בארץ מצרים מבכור פרעה וגו' וְהִיטָה צַעֲקָה גְדֹלָה בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם" (להלן י"א ה'ו').

(יקר חרוץ עמוד פ')

משה רבינו ניסה להשתמש ז' ימים – וכנגדם ז'

שמות ד' י': "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל ה' בִּי ה' לֹא אִישׁ דְּבָרִים אֲנֹכִי גַם מְתוּמָל גַּם מְשֻׁלָּשׁ גַּם מֵאֵז דְּבָרָךְ אֶל עֲבָדֶיךָ כִּי כָבֵד פָּה וְכָבֵד לְשׁוֹן אֲנֹכִי".

איתא בחז"ל (תנחומא ויקרא סימן ד') שמשו רבינו סירב לילך בשליחות הקב"ה במשך ז' ימים – לכך נפטר בז' אדר, ולכן שימש בכהונה רק בז' ימי המילואים, וכל ז' ימי אדר היה משה מפיס ומתחנן לפני הקב"ה שיכנס לארץ, ובסוף אמר לו (דברים ג' כ"ז): 'כי לא תעבור את הירדן הזה, ונענש שלא נכנס לא"י, שהיא ארץ ז' עממין, ונקבר בחלקו של גד, וגו' בגימטריא – שבע, ונפטר ביום השביעי – שבת.

מדה כנגד מדה בדף היומי

עונש בעלי הבתים שאינם משכירים בית לתלמידי חכמים

פסחים דף מט: "גדולה שנאה ששונאין עמי הארץ לתלמיד חכם, יותר משנאה ששונאין אומות העולם את ישראל, ונשותיהן יותר מהן".

בעלי הבתים שנמנעים ובורחים מלהשכיר בית לתלמיד חכם באומרים כי אין יכולת בידם לשלם שכירות הבית, והמינות של בעלי הבתים האלו מפורסם מ כמה פנים, ראשית שכל כך התורה בזויה בעיניהם שחושבים בדעתם בעבור שזה תלמיד חכם אין הקב"ה משגיח עליו כמותם. ועוד שחושדים בכשרים שהרי חושד לתלמיד חכם כגזלן, ועוד שבעלי בתים אלו מעידים על עצמם שכוחם ועוצם ידם עשה להם חילם וממונם שאם מודים הוא שמהקב"ה כל אשר להם, מי שנתן להם, יתן גם לתלמיד חכם!

ועונשם, שיחזור עליהם הגלגל לרעה ובסוף יחרב ביתם ויבקשו מקום ישיבה – ואין! והתלמיד חכם עלה יעלה ויקנה שדות ויבנה בתים ומושב לעניים ויבואו אלה להתחנן לתת להם שכונה עמו וירחיקם ממנו בדין, לקיים הרחק משכן רע, וילכו נע ונד באפס מקום ואין איש מאסף אותם הביתה, כאשר עשו כן יעשה להם כי כל מדותיו של הקב"ה, מדה כנגד מדה.

(שבט מוסר, פרק מ"ב)

מה שלמד דכי שיתקיים יזכירונו המלאך ויהיה לו קיום כפי שלמד בחייו – ילמד לעתיד לבוא

פסחים דף נ: "כי האי דרב יוסף בריה דרבי יהושע בן לוי חלש ואיתנגיד (גוע, ופרחה רוחו). כי הדר (כשחזר), אמר ליה אבוא (אביו): מאי חזית? אמר ליה: עולם הפוך ראיתי, עליונים למטה ותחתונים למעלה... ושמעתי שהיו אומרים: אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו".

"נשמות יש להם ספרים ערוכים על השולחן כמו שרגילים בחייהם ללמוד כן במותם לומדים".

"אם יעסוק אדם בתלמוד, לעתיד לבוא ילך עם בעלי תלמוד שעסקו בתלמוד. אם עסק במקרא, ילך עם עוסקי מקרא, אם במשנה, ילך עם עוסקי משנה וכן באגדה וכן עם כתבי ספרים, לכך ירא אלקים יצא את כולם וגם מזה אל תנח ידך".

(ספר חסידים סימנים תנ"ה, תקל"ט)

"אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו. פירוש וקיום מצות בידו. כשהצדיק נפטר מן העולם בא מלאך אחד ומזכיר כל מה שלמד לשמה. ועל זה אמרין אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו".

(תשב"ץ קטן סימן תקל"ט)

"עיין בזהרי חמה (פ' וישב דף קפד). שלאחר התחייה מה שאדם לומד בחייו בלי שום ידיעה והבנה, אחר התחייה ידע על בוריו".

(אוצר י"ד החיים אות רס"ט)

המחזיק ביד ת"ח ומאפשר לו ללמוד, יקבל שכר עבור מה שלמד הת"ח

"... העשיר המחזיק ביד תלמיד חכם, יתנו לו שכר על כל מה שלמד, וכאשר יבוא לעתיד ליקח שכרו יאמרו לו טול שכר זה בעבור מסכתא פלונית ומדרש פלוני, והוא אומר: מעולם לא למדתי גמרא ולא מדרש, ואומרים לו: אמת שלא למדת אתה בעצמך, אלא החזקת ביד תלמיד חכם פלוני שהוא למד מסכתות אלה, ולכן אתה תטול שכר בעבורם".

(בן יהודע)

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" ו"מדתיו דקדוק" "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (מסכת דף טז)

בפרשה ובדף הוסי' מתוך סדרת רב המכר 'מדה כנגד מדה' בתניך ובדברי חז"ל

מדוע נתארכה יד בתיה במקום שתבוא התיבה אליה

שמות ב' ה': "וַתֵּרֶד בַּת פְּרָעָה לְרַחֵץ עַל הַיָּאֵר וַנִּעְרְתֶיהָ הַלֵּכֶת עַל יַד הַיָּאֵר וַתֵּרֶא אֶת הַתִּבְיָה בַּתּוֹךְ הַסּוּף וַתִּשְׁלַח אֶת אֶמְתָּהּ וַתִּקְחָהּ".
בפסיקתא זוטרתא: "ארז"ל ותשלח את אמתה ותקחהו, נמשכה אמת בת פרעה ששים אמות, וראיה לדבר כי מן המים משיתיהו, יכול היה לומר כי ממים משיתיו, הוסיף הכתוב נו"ן ממנו, וה"א המים. וה"א מן משיתיהו, נו"ן וה"א ה"א, הרי ששים".
לכאורה היה שייך שיתרחש הנס יותר בדרך הטבע, שהתיבה תתקרב אליה. אך מכיוון שהיא הושיטה את ידה והתאמצה לקחתו, נעשה לה נס שנתארכה ידה דווקא.
(ע"פ אילת השחר)

יחוס ושם לדורות

"... ויהי כי יראו וכו' ויעש להם בתים, מהו המדה כנגד מדה.

ועפ"י דרכינו הנ"ל יתפרשו הדברים כמין חומר, דהנה מלך מצרים זה דרכו ברצותו שיהיו ישראל סרים למשמעתו, הניח להם שמות בכדי שיהיו נמשכין כל כוחות הנפש אחרי שמו שהניח על פי עצת הסט"א, וזהו ויאמר מלך מצרים (אשר זה דרכו כל היום) למילדות העבריות, (מה אמר להן) אשר שם האחת (יהיה שמה) שפרה ושם וכו' (ובאמת היה שמותיהן העבריות יוכבד ומרים, וכיון שהניח להם שמות אזי היה בטוח שיתמשכו אחר השם וישמעו לעצתו), ויאמר אח"כ בילדכן וכו', ותיראן המילדות וכו' ולא עשו וכו' (רק התייחסו בשמותיהם יוכבד ומרים, וזאת שנית) ותחיין וכו'.
והנה כפי ראות עיני בשר נראה כי דבר אחד טוב נמשך מאלו השמות שמניחין לאדם חוץ שמו העיקרי, שמזה נודע יחוס משפחות לדורות עולם כי בניו לדורות נקראו על שמו הנוסף של אביהם וכן בניו לדורותיהם ויודעין גם אחר כמה דורות שזהו מן הבית הזה, כגון משפחות ראפפורט והורוויץ ושפיר"א, והנה אמר הכתוב: ויהי כי יראו המילדות וכו', ולא רצו להקרא בשם נוסף שקראן פרעה, הנה ויעש להם (הש"י) בתים, שילם להם שכרם בבתי כהונה ולויה, הנה ניכרים לעולם במשפחותיהם זה כהן זה לוי, והבן כי נחמד ונעים הוא".

(בני יששכר, מאמרי חודש ניסן מאמר ד' - טיול בפרדס, דרוש י')

"מדרש שם (שמ"ר פ"א י"ג) שפרה שהיתה משפרת את התינוק וכו'. מדה כנגד מדה זכתה ויצאו ממנה הכהנים המשפרים את ישראל מלכוך חטאתם שמכפרים עליהם בקרבנות.

שם, פועה שהיתה נופעת יין וכו'. מדה כנגד מדה זכתה ויצאה ממנה מלכות בית דוד נאמר בו אסרי לגפן עירה וכו' כבס ביין לבושו וכו' (בראשית מ"ט י"א). שם, שפרה שפרו ורבו וכו'. מדה כנגד מדה זכתה ויצאו ממנה הכהנים המכפרים בקרבנות סוטה ואם טהורה היא ונקתה ונזרעה ממנו זרע (במדבר ה' כ"ח) ומכפרים בקרבנות זבים וזבות המצורעים האסורים לבתיהם בטומאתם.

שם, פועה שהיתה מפיעה את התינוק כשהיו אומרים וכו'. זכתה ויצאה ממנו מלכות המשיח שיחיה את ישראל אחר שיאמרו כל האומות אבדה תקותם ח"ו אז יבוא ויגאלנו.

שם, שפרה ששפרו מעשיה לפני אלוקים. רצ"ל שלא עשתה מפני הכבוד וכיוצא רק כוונתה לאלוקים, זכתה ויצאו ממנה הכהנים מביאים הקרבנות לשמו ית' דוקא, כי הזבח נפסל במחשבה.

שם, פועה שהופיעה את ישראל לאלוקים. רצ"ל האירה פניהם ללמדם דעת לבל יתבטלו ממצותיו מיראת פרעה כמו שהיא לא חששה ליראתו, זכתה ויצאו ממנה משיח ולו יקהת עמים (בראשית מ"ט י') וליה ישתמעון עממא. פועה שהופיעה פניה כנגד פרעה וכו'. מדה כנגד מדה מלך המשיח ובן דוד יתן לפניו גוים ומלכים ירד (ישעיה מ"א ב').

שפרה שהיתה משפרת על דבר בתה וכו'. יצאו ממנה הכהנים אשר היו מפייסים את המלכות בעת ששלטו, כעין שמעון הצדיק לאלכסנדר (יומא דף סט.), ועזרא לכורש. שפרה שהעמידה וכו' [ישראל לאלוקים]. כל המקיים נפש וכו' אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא (ב"ב דף יא.), והנה הם קיימו כמה וכמה נפשות, זכתה ויצאו ממנה הכהנים אשר הנפש החוטאת היא וכו' (יחזקאל י"ח כ'), והם מכפרים ומקיימים אותם".

(אגרא דכלה פרשת שמות)

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" ו"מדתיו רחב" - במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (ויקרא כ"ג)

בפרשה ובדף האמי מתוך סדרת רב המכר 'מדה כנגד מדה' בתניך ובדברי חז"ל

שכר החול שכיסה את המצרי

שמות ב' י"ב: "ויפן לה וכה וירא כי אין איש ויך את המצרי ויטמנהו בחול".

החול "כיסה" את המצרי, ושכרו שאנו מכסים בו את הערלה לאחר ברית המילה.

(תוספות השלם, הוספות לפרשת שמות)

מדוע נענש בן בנו של משה רבינו

שמות ב' ט"ז: "ולכהן מדן שבע בנות ותבאנה ותדלנה ותמלאנה את הרהטים להשקות צאן אביהן".

ולכהן: "ג' במסורה. ולכהן מדן. ושני פעמים גבי פסל מיכה לאב ולכהן (שופטים י"ז, י', ושם י"ח, י"ט). יתרו היה כומר לע"ז וכשנשא משה בתו הוצרך משה לידור לו שכן הראשון שילד לו שיהיה כומר לע"ז. וזה היה כוונתו כי ידע שיחזיר את חמיו למוטב כמו שעשה שהרי נתגייר. מכל מקום נענש שכן בנו נעשה כומר לע"ז שנאמר ויהונתן בן גרשום בן מנשה (שופטים י"ח ל') נ"ן תלויה ודרשו חז"ל (בבא בתרא דף קט:) בן משה היה אלא שתולין הקלקלה במקולקל".

(בעל הטורים)

הבל הושפע מאחרים להקריב לה' – ונתקן כשברגלגול משה והשפיע על אחרים להקריב

בגלגולי נשמות (לרמ"ע מפאנו אות פ') איתא שמה הוא גלגול של נח משורש הבל. ונראה בביאור הענין שהבל הקריב את קרבנו לאחר שראה את קין אחיו עושה כן, כדכתיב: (בראשית ד' ד'): "והבל הביא גם הוא מבכרות צאנו...". לכן היה צריך תיקון, שיביא קרבן מבלי להיות מושפע מאחרים. ואמנם בא הבל בגלגול נח ותיקן עצמו, שכאשר יצא מן התיבה, מיד הקריב קרבן מבלי שראה אחר שעשה כן, וכדאיתא בבראשית (ח' כ') שלאחר שיצא מן התיבה: "ויבן נח מזבח לה' ויקח מפל הבהמה הטהרה ומכל העוף הטהור ויעל עלת במזבח".

אולם התיקון עדיין לא הושלם. נח בגלגולו הקודם הושפע מקין להביא קרבנו (ושורש "קרבן" – קרוב, שעל ידו מתקרבים להש"ת), על כן עתה צריך שהוא ישפיע על אחרים להקריב קרבנות, לפיכך נתגלגל שוב ובא במשה רבינו שלימד לעם ישראל את תורת הקרבנות (ספר ויקרא) והשפיע עליהם להתקרב אל הש"ת.

(רבי אפרים שוסטר שליט"א)

הנחה כנגד הנחה

שמות ב' י"א: "ויהי בימים ההם ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלתם וירא איש מצרי מכה איש עברי מאחיו".

"וירא בסבלותם, מהו וירא? שהיה רואה בסבלותם ובוכה ואומר: חבל לי עליכם, מי יתן מותי עליכם, שאין לך מלאכה קשה ממלאכת הטיט, והיה נותן כתיפיו ומסייע לכל אחד ואחד מהן. ר' אלעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר: ראה משוי גדול על קטן ומשוי קטן על גדול, ומשוי איש על אשה ומשוי אשה על איש, ומשוי זקן על בחור, ומשוי בחור על זקן, והיה מניח דרגון שלו והולך ומיישב להם סבלותיהם ועושה כאלו מסייע לפרעה. אמר הקב"ה: אתה הנחת עסקיך והלכת לראות בצערן של ישראל ונהגת בהן מנהג אחים, אני מניח את העליונים ואת התחתונים ואדבר עמך, הה"ד 'וירא ה' כי סר לראות', ראה הקב"ה במשה שסר מעסקיו לראות בסבלותם, לפיכך ויקרא אליו אלקים מתוך הסנה". (שמות רבה א' כ"ז)

מדוע זכו בני יתרו לישוב בלשכת הגזית. אכילה כנגד אכילה

שמות ב' כ': "ויאמר אל בנתיו ואיו למה זה עזבתן את האיש קראן לו ויאכל לחם".

קראן לו ויאכל לחם. בסנהדרין (דף קד.) א"ר יוחנן: גדולה לגימא שמקרבת את הרחוקים שבשכר שאמר (יתרו) 'ויאכל לחם' זכו בניו לישוב בלשכת הגזית. נראה להבין מאי זו מדה כנגד מדה. ונראה ע"פ מ"ש במדרש (פרשת ויצא) ואוהב גר לתת לו לחם ושמה. אם זכה הגר יוצאים ממנו כהנים גדולים שאוכלים לחם הפנים, שנאמר: ואלעזר לקח לו מבנות פוטיאל ותלד את פינחס. ואם כן, בשכר שנתן לו לחם, אכלו בניו לחם הפנים.

ועל זה אמר בלשכת הגזית, כי לשכת הגזית היתה חציו בקודש וחציו בחול, ובחציו שבקודש אכלו לחם הפנים. ועל זה אמר לישוב בלשכת הגזית כמ"ש התוס' בב"מ דאף על גב דאין ישיבה בעזרה לאכילת קודשים הותרו לישוב.

(ארץ חמדה למלבי"ם)

נאמנות מביא לידי אמונה

שמות ד' ל"א: "ויאמן העם וישמעו כי פקד ה' את בני ישראל וכי ראה את ענינם ויקדו וישתחו".

ד"ה ויאמן: "ב' במסורה. ויאמן העם. ויאמן אכיש בודד (שמואל א' כ"ז י"ב). שני פרנסים טובים עמדו לישראל, משה ודוד. משה אמר מחני נא מספרך (להלן ל"ב ל"ב) ודוד אמר ואלה הצאן מה עשו תהי נא ידך בי (ש"ב כ"ד, י"ז). שני פרנסים נאמנים היו ולכן האמינו בהם".

(בעל הטורים)

כנגד שהפיץ פרעה את ישראל בכל ארץ מצרים, יתאמץ לגרשם מכל ארצו

שמות ו' א': "וישב משה אל ה' ויאמר ה' למה הרעתה לעם הזה למה זה שלחתני ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה והצל לא הצלת את עמך: ויאמר ה' אל משה עתה תראה אשר אעשה לפרעה כי ביד חזקה ושלחם ויגיד חזקה יגרשם מארצו".

וביד חזקה יגרשם מארצו: "וכנגד מה שהפיץ עתה את ישראל בכל ארץ מצרים, יתאמץ לגרשם מארצו שלא ישרא בכולה אפילו אחד מהם".

(ספורנו)

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" וממנו נגזר: "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (מסכת דתא)

בפרשה ובדף האמי מתוך סדרת רב המכר 'מדה כנגד מדה' בתניך ובדברי חז"ל

בזכות דם יצחק תיפסק שפיכות

הדם של ישראל במצרים

שמות ד' י"ג: "וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנָי שְׁלַח נָא בְּיָד תְּשַׁלַּח".

איתא במכילתא (דרשב"י פרק ו'): "ר' יהושע אומר: א"ל הקב"ה למשה: נאמן אני לשלם שכר יצחק בן אברהם שיצא ממנו רביעית דם על גבי המזבח, ואמרתיו לו 'בגודל זרועך הותר בני תמותה' (תהלים ע"ט ו"א), ועכשיו הרי השבועה מבוהלת ובאת לפני שלא כדרך ארץ להוציא את בני ישראל ממצרים ואני מבקש להוציאם, ואתה אומר לי שלח נא ביד תשלח".

מבואר מדברי המכילתא שבזכות רביעית דם של יצחק אבינו שעלתה על המזבח יצאו בני ממצרים. ונראה בבאור המדה כנגד מדה בזה, שבזכות דמו של יצחק שנשפך למען שמו ית', תיפסק שפיכות הדם של ישראל במצרים, ובזכות שיצא דמו - יצאו ממצרים, ויזכו להוציא גם הם דם למען שמו ית' (כשיקיימו ברית מילה).

מהות השם - אהיה אשר אהיה

שמות ג' י"ד: "וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים אֶל מֹשֶׁה אֲהִיָּה אֲשֶׁר אֲהִיָּה וַיֹּאמֶר כֹּה תֹאמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲהִיָּה שְׁלַחְנִי אֲלֵיכֶם".

"בפתקא בכת"י של החת"ס נכתב שנראה לו בחלום הפירוש של "אהיה אשר אהיה", שהקב"ה אומר: אהיה עם מי שרוצה להיות עמי, הכוונה, שמי שמבקש ומשתוקק שאהיה עמו, אהיה עמו".

(יגדיל תורה, שמות עמוד נ"ד)

המתעצל בעשיית המצוה הקב"ה זריז להענישו

שמות ד' כ"ד-כ"ו: "וַיְהִי בַדֶּרֶךְ בְּמִלּוֹן וַיִּפְגְּשֶׁהוּ ה' וַיִּבְקֶשׂ מֵיָתוֹ: וַתִּקַּח צִפְרָה צֹר וַתִּכְרַת אֶת עֶרְוַת בְּנָהּ וַתִּגַּע לְרַגְלָיו וַתֹּאמֶר כִּי חָתָן דָּמִים אַתָּה לִי: וַיִּרְף מִמֶּנּוּ אִז אָמְרָה חָתָן דָּמִים לְמוֹלַת".

"... ול"נ שכך היא המדה שהמתרשל מלעשות מצוה נענש מיד וכן מציינו במשה כמפורש בנדרים (דף לא:): ע"י שנתעצל במילה ביקש המלאך להרגו. וזהו מדה כנגד מדה הוא מתעצל בעשיית המצוה, הקב"ה זריז לעשות בו דין". (שיירי קרבן, יבמות פרק ט"ז)

הצלה כנגד הצלה

צפורה הצילה את חייו של משה, כי הוא הציל את חייה מידי הרועים, **מדה כנגד מדה**.

(ע"פ 'עמוד החסד')

היא החייתה את הילדים - אף ה' החזיר לה בנה

שמות ב' ט': "וַתֹּאמֶר לָהּ בַת פְּרָעָה הַיְלִיכִי אֶת הַיֶּלֶד הַזֶּה וַהֲיִנְקֶהוּ לִי וְאֲנִי אֶתֵּן אֶת שְׂכָרְךָ וַתִּקַּח הָאִשָּׁה הַיֶּלֶד וַתְּנִיחֶהוּ".

"ותקח האשה את הילד ותניקוהו. באותה שעה נתן לה הקב"ה מקצת שכרה. היא היתה מחייה את הילדים - אף הקב"ה החזיר לה בנה ונתן לה שכרה".

(שמות רבה א' כ"ה)

מדוע זכה עמרם לבן כמשה רבינו

שמות ב' א' ב': "וַיִּלְךְ אִישׁ מִבֵּית לֵוִי וַיִּקַּח אֶת בַּת לֵוִי: וַתְּהֵרָה הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּרְאֶה אֹתוֹ כִּי טוֹב הוּא וַתִּצְפְּנֶהוּ שְׁלֹשָׁה יָרְחִים".

איתא במדרש (שמות רבה א' י"ט): "א"ר יהודה ב"ר זבינא: שהלך בעצת בתו, תניא עמרם גדול הדור היה וכו' (כדאיתא לעיל), ויקח את בת לוי, 'החזיר' לא נאמר אלא 'ויקח', א"ר יהודה ב"ר זבינא: שעשה לה מעשה לקוחים, הושיבה באפריון ומרים ואהרן מרקדין לפנייהם ומלאכי השרת אומרים (תהלים קי"ג ט'): 'אם הבנים שמחה'..."

עמרם גדול הדור נהג בענווה יתירה כשהקשיב לדברי בתו הקטנה ונהג ע"פ עצתה, וכן נהג בענווה בזמן שנשא שנית את אשתו ועשה כן בריש גלי (והיינו, שלא התבייש "להודות בטעותו" לגרשה), על כן זכה לבן כמשה שהיווה את פיסגת הענווה, ועליו נאמר (במדבר י"ב ג'): "וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עֲנִיו מְאֹד".

לרפואה שלמה: הרב פרץ בן גיטל, בן ציון בן חיה, מלכה חנה בת בילא

הנצחות, הקדשות ופרטים על הספרים 054-251-0336 קו אמריקאי: 646-340-5403

WEB: WWW.TORAH24-7.COM/SEFORIM-HEBREW EMAIL: ap@torah24-7.com

